Otázka: Základní pojmy práva

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): jitka

Základní pojmy

- Právo
- Právní vědomí
- Zákonnost
- Spravedlnost
- Pojmy, které nás obklopují celý život
- Denně jsme účastníky společenských vztahů, které jsou **regulovány právem**
- Naše schopnost jednat závisí na úrovni našeho **právního vědomí**
- Každý člověk by měl znát svá práva a prostředky, které existují k jeho **ochraně**

Právo a stát

– PRÁVO = soubor pravidel, podle kterých se organizuje a řídí lidské soužití

– Historický vývoj – od **nepsaných** právních obyčejů k soudobé **písemné** formě právních

předpisů (se vznikem státu)

– Rodové zřízení

– společenské vztahy regulovány pravidly

– vznik spontánně, postupně s vývojem

– obyčeje jsou založeny na tradici a

zvyklostech

– porušení pravidel – morální odsouzení

Vznik práva

- Na určitém stupni lidského vývoje
- Souvislost se vznikem státu
- Reguluje společenské vztahy
- Vytváří soustavu typických měřítek, podle kterých lidé ve společnosti jednají

- **STÁT** = organizační soustava lidské společnosti

- Má své území, občany, řídící orgány, administrativní aparát, ozbrojenou moc
- Vydává **závazná pravidla** = usměrňuje chování obyvatelstva, organizací, státního aparátu (orgánů)

Právní řád

- Tvoří jej všechny právní předpisy ve státě
- Uspořádán stupňovitě podle důležitosti právních předpisů
- Důležitost (právní síla) – záleží na tom, který státní orgán je vydal

- Př. Nařízení vlády, vyhláška ministra

1. Ústava + ústavní zákony
2. Zákony a zákonná opatření

předpisy zákonné (základní)

3. Vládní nařízení
4. Vyhlášky ministrů
5. Vyhlášky nižších státních orgánů (obcí)

předpisy podzákonné (prováděcí)

Rysy právního řádu

- Tvoří **myšlenkový celek**
- Právní normy spolu souvisejí, tvoří logický celek
- Normy na sebe **navazují a doplňují se**
- **Nesmějí být v rozporu**
- O soulad právního řádu dbá **ústavní soud**
- Právní řád se **mění, vyvíjí se**

Zákon

- Akty nejvyššího orgánu státní moci
- Jsou výrazem její svrchovanosti

Zákonnost a právní vědomí

- **Zákonnost**

= důsledné dodržování právního řádu

Závisí na znalosti právních norem

- Na přesvědčení o nutnosti jejich dodržování

Zákonnost a právní vědomí

- **Právní vědomí**

= úroveň znalosti právního řádu

- Znalost právního řádu
- Představy o spravedlnosti a účelnosti právního řádu

Ukazatele civilizační úrovně státu

- Je taková, jaká je **vzdělanostní, kulturní a morální** úroveň občanů státu (jaké je právní vědomí)
- Jak **účinně, rychle a spravedlivě** státní orgány řeší právní spory a zakročují při porušení práva

Zajištění zákonnosti

- V úsilí o zajištění zákonnosti se uplatňují **2 zásady**:

1. **Neznalost zákona neomlouvá**
2. **Před zákonem jsou si všichni rovni**

Právní normy

- Ve společnosti se uplatňují normy:

1. **právní**
2. **morální**
3. **náboženské**

- Jsou **všeobecně závazná pravidla chování**

- Tvoří je a vydávají **příslušné státní orgány**
- Jsou tvořeny **předepsaným způsobem, písemně**
- Dodržování je **vynutitelné státem**
- Tvorba právních norem = **legislativa**

(LEX = zákon)

- Postih za porušení PN = **sankce**

(tresty, úroky z prodlení, náhrada škody)

- Soubor právních norem = **právní předpis**

(zákon, vyhláška)

- Vztahy upravené právními normami = **právní vztahy**

Morální normy

- Státem **neupravené** ostatní společenské vztahy
- **Nejsou vynutitelné** státní mocí
- **Čestný a svědomitý člověk se jimi řídí i když nehrozí právní sankce**
- Pouze společenské sankce (opovržení, morální důsledky)

Poměr mezi právem a morálkou

- **Právo je minimum morálky**
- **Kdo nedodržuje minimum, ohrožuje společnost**
- **To vede k zakročení státních orgánů**

Druhy právních norem

- **Právní normy předepisují chování účastníků právních vztahů**
- **Dělení ze 3 hledisek:**

1. jakým způsobem normy chování vymezují

2. podle závaznosti
3. podle obsahu

Jak PN chování vymezují

- **a/ PN zavazující**

– ukládají povinnost k jednání

– PN přikazující

– PN zakazující

- **b/ PN opravňující**
- umožňují volbu chování

Dělení podle závaznosti

- **a/ PN donucující (kogentní)**

– bezvýhradně závazné

- **b/ PN podpůrné (dispozitivní)**

– nezávazné

– používají se, pokud si účastníci

neupraví své vztahy jinak

Dělení PN podle obsahu

- PN se dělí do jednotlivých **právních odvětví:**

– **normy práva** občanského

obchodního

pracovního

rodinného

trestního

apod.

Publikace a forma právních norem

Ústava, ústavní zákony, zákonná opatření, vládní nařízení, vyhlášky

= **SBÍRKA ZÁKONŮ ČR**

- Ostatní prováděcí předpisy

= uveřejnění ve **Věstnících** jednotlivých

ministerstev

- Uveřejňované přepisy jsou chronologicky číslované

ČÍSLO + NÁZEV + DATUM VYDÁNÍ + KTERÝ ORGÁN PŘEDPIS VYDÁVÁ

Vyhláška MF o hracích přístrojích

č.223/1993 Sb.

Obsah PN

- Členěn do **odstavců**, označován **číslovanými paragrafy** (§)

- **Uveden** – zdůvodněním účelu předpisu
- **Následují** – právní ustanovení
- **Závěr** – zrušovací ustanovení

– **DEROGAČNÍ KLAUZLE**

– PN nebo předpisy, které se ruší

(derogují)

Novelizace právních norem

- **Změna a doplnění** dosavadního předpisu
- **Ustanovení o účinnosti**

= datum nabytí účinnosti

Platnost, účinnost a působnost PN

Platnost = předpis je platný **ode dne**

vydání

– byl vytvořen **předepsaným**

způsobem (legislativní proces)

– stal se **součástí právního**

řádu

– datum uvedeno v záhlaví

- **Účinnost = je povinnost PP dodržovat a řídit se jím**
- Některé předpisy nabývají účinnosti dnem vyhlášení = **shoda účinnosti s datem platnosti**
- Období od platnosti do účinnosti **není nazváno (VACATIO LEGIS)**
- Slouží k organizačním a studijním účelům

Působnost PN

1. **Osobní** = na které osoby se vztahuje
2. **Územní** = vymezuje prostor, v němž se PN uplatňuje
3. **Časová** = synonymum účinnosti (doba od kdy, do kdy se PN musí dodržovat)
4. **Věcná** = kterých záležitostí se předpis týká

Právní vztahy

- Právní vztahy jsou **vztahy upravené právními normami**
- Účastníci se jimi **řídí**
- **PV v životě** = rodinné, pracovní, majetkové, kupní smlouvy, nájemní, pojišťovací

Účastníci právních vztahů

- Účastníci = subjekty

– FO (lidé)

– PO (uměle vytvořené)

- Způsobilost k právním úkonům = **právní subjektivita**
- Mohou se **účastnit** právních vztahů = mít v nich **práva a povinnosti**

Fyzické osoby

- **FO = lidé**
- Mají dvojí právní způsobilost:

1. **právní subjektivita**

– vzniká narozením, končí úmrtím

– má i počaté dítě

2. **Způsobilost k právním úkonům**

– vlastním jednáním **zakládat, měnit a zrušovat své** právní vztahy

– vzniká zletilostí – 18 let

Fyzické osoby

- **Nezletilí** – mohou vykonávat pouze přiměřené právní úkony

- Za nesvéprávné a nezletilé jednají jejich **zákonní zástupci**

Právnické osoby

- **Jsou uměle vytvořené subjekty**
- V právních vztazích **vystupují jako lidé**
- **Jednají jako lidé**
- Podstata PO = **lidé nebo věci**

1. **Společenství osob (korporace)**

– **sdružení FO** (obchodní společnosti, družstvo, spolek)

– práva a závazky sdružení **nejsou** právy a závazky jednotlivých členů

– vystupuje jako **samostatná**, od svých členů **odlišná bytost**

2. **Společenství věcí** (majetku)

– **peněžní podstata** (nadace, fondy)

– **majetková zařízení** (podniky, ústavy)

- Jsou jen takové organizace, která vznikly **zákonným způsobem**
- Vznikají na základě:

– písemných smluv

– zakládacích listin

– zápisem do evidence

- Zanikají **výmazem z evidence** (po likvidaci)

Společenství právnických osob

- Mohou se sdružovat a vytvářet další PO
- K ochraně svých zájmů
- **SDRUŽENÍ**

– jedná a vystupuje v právních vztazích

samostatně a **nezávisle** na PO, které jsou jeho členy

Právní úkony PO

- Zastupovány osobami, které jednají **jejich jménem a na jejich účet**

– přímo = jako jejich orgány

– nepřímo = jako jejich zástupci

(plná moc)

- PO je také – **STÁT**

ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVNÉ

CELKY

– veřejnoprávní korporace

- Samostatné hospodaření

Právní skutečnosti

- Každá skutečnost, s níž PN spojuje **vznik**,

změnu nebo **zánik** právního vztahu

- Ke vzniku, změně nebo zániku dochází:

samočinně (vznik dědických vztahů zánik rodinných vztahů)

záměrně (kupní smlouvy)

Platný právní úkon

- **Je:**

– určitý

– srozumitelný

– svobodný

– vážně míněný

- **Neplatný** je úkon, který **obsahem** nebo účelem odporuje zákonům (nebo je obchází; je proti mravům)

Druhy právních úkonů

1. **Jednostranné** (unilaterální)

– poslední vůle

2. **Dvoustranné** (bilaterální)

– smlouva

3. **Mnohostranné** (multilaterální)

– založení družstva

Uzavírání smlouvy

- Nejčastější PÚ
- účastníci se dohodnou o **obsahu**
- Většina smluv se může uzavírat **ústně**
- Účelná je **písemná** forma
- Kdo uzavřel občanskoprávní smlouvu

– **v tísni**

– za **nápadně nevýhodných podmínek**

= má právo od smlouvy **odstoupit**

Realizace právních úkonů

1. **Osobně**
2. **V zastoupení**

– zákonné zastoupení (na základě zákona nebo rozhodnutí soudu – nezletilí, osoby zbavené právní způsobilosti)

– **na základě plné moci** (vymezen rozsah zmocněncova oprávnění)

Realizace a aplikace práva

Realizace = uskutečňování práva

– podle PN se tvoří právní vztahy

– uzavření manželství

- **Aplikace = uskutečňování individuálními právními akty státních orgánů** (rozhodují v konkrétních případech – rozhodnutí o stavebním povolení)

Rozhodnutí

- Rozhodnutí musí obsahovat:

1. výrok (rozhodnutí o právech a povinnostech)
2. Odůvodnění (podle kterých PN bylo rozhodnuto)
3. Poučení o opravných prostředcích

Systém práva

- Soustava, pořádek, uspořádání

= **obsahové uspořádání právních předpisů**

- Podle toho, **o čem** pojednávají se zařazují do **právních odvětví**
- Př. Zákon o platu = pojednává o pracovních vztazích = odvětví pracovního práva

Prameny práva

- **Prameny práva = formy, v nichž je právo obsaženo**
- V nichž je třeba jednotlivé právní normy **hledat**
- Př. Prameny rodinného práva (zákon o rodině, zákon o pěstounské péči, úmluva o právech dítěte, občanský zákoník)

Obsahové třídění – právní odvětví

1. Ústavní právo
2. Správní právo
3. Občanské právo
4. Obchodní právo
5. Pracovní právo
6. Rodinné právo
7. Trestní právo
8. Finanční právo
9. Soudní právo

Právní systém

- Tvoří **souhrn všech PN**, které jsou platné:

– na **území** daného státu

– v daném **časovém období**

Právo procesní a hmotné

- **Právo procesní**

– PN, které určují **jak je třeba právo**

uplatnit

– postup v procesu (jak vymáhat výživné)

- **Právo hmotné**

– PN, které určují, jaká práva a povinnosti

mají ti, kterým je PN určena

(rodiče vůči dětem)

Právo veřejné a soukromé

- **Veřejné právo**

= upravuje vztahy, ve kterých stát a jeho orgány vystupují jako nadřízení nositelé moci vůči podřízeným osobám (jsou jim uloženy povinnosti)

Př. Právo trestní, správní

Právo veřejné a soukromé

- **Právo soukromé**

= normy upravují společenské vztahy na základě rovnosti účastníků

Př. Právo občanské, obchodní, rodinné